

BOFIT Online
2005 No. 12

Anna Mahlamäki

Katsaus Venäjän pankkisektoriin

EUROJÄRJESTELMÄ
EUROSYSTEMET

Suomen Pankki, BOFIT
Siirtymätalouksien tutkimuslaitos

Suomen Pankki
BOFIT – Siirtymätalouksien tutkimuslaitos

PL 160

00101 Helsinki

Puh: 010 831 2268

Fax: 010 831 2294

bofit@bof.fi

www.bof.fi/bofit

BOFIT Online
Päätoimittaja ***Jouko Rautava***

ISSN 1456-811X (online)

22.11.2005

Helsinki 2005

Tässä julkaisussa esitetyt mielipiteet ovat kirjoittajan omia eivätkä välttämättä edusta Suomen Pankin kantaa.

Sisällys

Sisällys.....	2
Tiivistelmä.....	3
1 Johdanto.....	4
2 Venäjän pankkisektori vuonna 2005	5
2.1 Pankkisektorin koko.....	5
2.2 Tase-erät	7
2.2.1 Talletukset.....	8
2.2.2 Luotot.....	10
3 Pankkisektorin ongelmat ja ratkaisut	12
3.1 Laki talletussuojasta.....	13
3.2 Laki luottotietoyhtiöistä	13
4 Tulevaisuudennäkymät	14
Lähteet.....	16

Anna Mahlamäki

Katsaus Venäjän pankkisektoriin

Tiivistelmä

Venäjän taloutta tarkasteltaessa yleisön ja median huomio on ensisijaisesti keskittynyt energia-alan toimijoihin sekä vähittäiskaupan voimakkaaseen kasvuun. Rahoitussektori on jäänyt vähemmälle huomiolle, vaikka sen merkitys talouden kokonaisuudessa rahoituspääomien välittäjänä on potentiaalisesti suuri. Aivan viime aikoihin asti Venäjän pankkisektorin kehitys ei onnistunut herättämään myöskään ulkomaisten toimijoiden laajamittaista kiinnostusta osittain taloudellisen ja poliittisen epävarmuuden vuoksi. Nyt näyttää kuitenkin siltä, että Venäjän pankkisektori kirii kiinni muiden sektoreiden etumatkaa, ja pankit ovat viime aikoina houkutelleet ulkomaisia sijoituksia tiukasta, kotimaista pankkisektoria suojelevasta lainsäädännöstä huolimatta.

Pankkisektorin kasvu lähti 2000-luvun alussa hyvin matalalta lähtötasolta voimakkaaseen kasvuun, joka on kuluvana vuonna jatkunut edelleen. Lakiuudistukset ovat vankentaneet pankkisektorin toiminnan pohjaa, ja venäläisten kotitalouksien halu uudistaa asumistaan ja kuluttajien tarve uusille tuotteille pitävät kasvua yllä vielä pitkään yleisen taloustilanteen sen salliessa. Tämä katsaus esittelee Venäjän pankkisektorin erityispiirteet ja 2000-luvulla tapahtuneen kehityksen sekä lopuksi antaa näkymiä sektorin lähitulevaisuuteen.

Asiasanat: Venäjä, pankkisektori

1 Johdanto

Rahoitussektorin rooli talouskasvun tukemisessa ja mahdollistamisessa perustuu sen tehtävään resurssien jakajana eli rahoituspääomien välittäjänä taloudessa. Tehokkaat rahoitusmarkkinat ohjaavat varoja ylijäämäisiltä säästäviltä yksiköiltä pääomia tarvitseville investointeja tekeville yksiköille. Hyvin toimivat rahoitusmarkkinat hinnoittelevat riskit oikein ja niillä syntyvä tuoton ja riskin suhde on perusteltu. Toistaiseksi Venäjän rahoitusmarkkinat eivät täysin kykene vastaamaan modernin talouden vaatimuksiin, mistä ensisijaisesti kärsivät pk-yritykset ja kotitaloudet. Suuryritysten ei enää tarvitse turvautua kotimaan rahoitusmarkkinoihin, vaan niillä on nykyisin vapaa pääsy kansainvälisille pääomamarkkinoille, jonne ne nykyisessä hyvin likvidissä markkinatilanteessa myös ovat tervetulleita. Pankkisektori on myös liian pieni voidakseen turvallisesti ja kustannustehokkaasti tarjota rahoituspalveluja Venäjän suurimmille yrityksille. Tässä katsauksessa käydään läpi yhden rahoitussektorin osan eli pankkisektorin nykytilanne. Katsaus analysoi viime vuosina tapahtuneen kehityksen ja esittelee sektoria koskevat ongelmat sekä keskustelee niiden ratkaisumahdollisuuksista.

Venäjän pankkisektori on kasvanut viime vuosina huomattavan nopeasti. Sektorin tase on lähes viisinkertaistunut vuodesta 2000 ja on nyt reilut 200 miljardia euroa. Oman pääoman koko on kasvanut vielä tasettakin nopeammin nykyiseen reiluun 27 miljardiin euroon. Luottojen suhde bruttokansantuotteeseen on vaatimaton, noin viidennes, kun se esimerkiksi Suomessa on kaksi kolmannesta. Euroalueella luottojen määrä vastaa BKT:n kokoa. Talletusten kokonaismäärä Venäjällä puolestaan vastaa noin 12 % BKT:sta, kun Suomessa talletusten määrä on noin 53 % ja koko euroalueella 88 % bruttokansantuotteesta. Sektorin kokonaistaseen ja pääoman suhde bruttokansantuotteeseen on siis kansainvälisesti ja myös muihin siirtymätalousmaihin verraten edelleen vaatimaton.

Venäjän pankkisektoria vaivaavat monet rakenteelliset heikkoudet, joista viranomaiset ovat hyvin tietoisia. Keväällä 2005 hyväksyttiin pankkisektorin kehitysstrategia, joka ulottuu vuoteen 2008 asti. Sen keskeisiä tavoitteita ovat pankkisektorin kilpailukyvyyn parantaminen sekä tasapuolisen kilpailuympäristön luominen sektorille, rahoituksen välittymisen tehostuminen sekä luottolaitosten valvonnan ja riskienhallinnan osaamisen kasvattaminen. Luottolaitosten valvontaa ja kilpailuympäristöä pyritään kehittämään täydentämällä lainsäädäntöä vastaamaan kansainvälisiä normeja. Erityistä huomiota kiinnitetään luottolaitosten siirtymiseen kansainväliseen kirjanpitoikäytäntöön (IFRS) avoimuuden lisäämiseksi. Tällä hetkellä mm. pankkien todelliset omistussuhteet ovat useimmissa tapauksissa epäselvät tai jopa mahdottomat selvittää. Pankkilainsäädäntöä on viime vuosina tiukennettu ja mm. terrorismin rahoittamisen ja rahanpesun epäily on tänä vuonna johtanut pankkilisenssin vetämiseen pois usealta luottolaitokselta. Luottolaitosten riskienhallinnan ja kilpailukyvyyn parantamisen keskeisinä keinoina puolestaan pidetään laitosten pääomakannan kasvattamista ja velkarakenteen tasapainottamista sekä luotonantajien oikeusturvan kohentamista. Vuonna 2007 riskipainotettu pääomavaatimus nousee kymmeneen prosenttiin, mikä ylittää kansainvälisen Basel II -sopimuksen vaatimuksen. Tällä hetkellä pääomavaatimus on kesän 2004 pienoiskriisin jäljiltä edelleen hyvin alhainen 2 %. Samalla uusien pankkien minimipääoman raja nousee viiteen miljoonaan euroon. Strategiassa myös painotetaan, että pääoman tippuminen alle kymmenen prosentin johtaa välittömään lisenssin poisvetämiseen.

Kehitysstrategian hengen mukaisesti pankkisektorin ongelmiin on kuluvana vuonna puututtu lainsäädännöllisin keinoin sekä järjestelmällä uudelleen valtio-omisteisten pankkien rakenteita. Keskuspankki on säilyttänyt edelleen määräävän omistuksen Venäjän

ylivoimaisesti suurimmassa pankissa Sberbankissa ja on siirtänyt ulkomailla sijaitsevien venäläispankkien omistuksensa finanssiministeriön omistamalle Vneshtorgbankille. Vneshtorgbank puolestaan suunnittelee listautumista pörssiin, jossa ennestään on vain Sberbank ja muutama tuntemattomampi pankki. Valtion omistusosuus Vneshtorgbankissa pidetään kuitenkin määrävänä.

2 Venäjän pankkisektori vuonna 2005

2.1 Pankkisektorin koko

Laajimman ja yleisimmin käytetyn määritelmän mukaan Venäjällä oli syyskuun alussa 1223 pankkia, ja eri määritelmien mukaisia luottolaitoksia on kaiken kaikkiaan yli 1400. Pankkien lukumäärä ei ole radikaalisti laskenut enää 2000-luvulla puoliinnuttuaan 1990-luvulla saavutetuista huippulukemista vuoden 1998 kriisin seurauksena. Vaikka pankkien määrä vaikuttaa suurelta, on huomattava, että esimerkiksi Suomessa on lähes 350 pankkia. Venäläisten pankkien palveluverkoston koko asukasluvuun suhteutettuna ei vastaa länsimaista tasoa. Venäjällä on yksi pankkikonttori jokaista 32 tuhatta asukasta kohden (1:32000), kun vastaava luku Yhdysvalloissa on 1:2000, Saksassa 1:1500 ja Suomessa 1:3400. Moni venäläinen pankkitoimintalisenssin omaava rahoituslaitos onkin todellisuudessa vain toimisto, jonka pääasiallinen tai ainoa kiinnostus keskittyy varsin riskilliseen kaupankäyntiin rahoitusinstrumenteilla ja valuutoilla.

Venäjän pankkisektorille tyypillistä on pankkien keskimääräisesti vaatimaton taseen ja pääoman koko, mikä on pankkien lukumäärää huomattavasti merkittävämpi tekijä rahoitussektorin ongelmien taustalla. Pankkisektorin pääoma ja taseet ovat keskittyneet muutamien suurten pankkien käsiin, ja maassa on runsaasti pankkeja, joiden oman pääoman koko jää jopa alle puolen miljoonan euron. Pankkisektorin kokoa havainnollistaa se, että koko sektorin taseen arvo oli 1.1.2005 noin 204 miljardia euroa (7137 miljardia ruplaa), kun Nordea-konsernin taseen arvo vuonna 2004 oli IFRS-kirjanpidon mukaan yli 276 miljardia euroa ja Osuuspankkiryhmän 38 miljardia euroa. Venäjän pankkisektorin taseen koko suhteessa bruttokansantuotteeseen oli 1.1.2005 noin 43 prosenttia, kun vastaava luku kehittyneen pankkijärjestelmän länsimaissa kuten Saksassa on peräti 300 % ja Suomessa 135 %. Vaikka Venäjän pankkisektori vaikuttaa monella tavoin epäkypsälle, järjestämättömien saamisten osuus luotonannosta on varsin matala, 3,7 % (1Q05), ja kannattavuus erinomainen (oman pääoman tuotto 2,9 % ja kokonaispääoman tuotto 20,3 % vuonna 2004). Taulukossa 1 on esitelty Venäjän pankkisektorin keskeisiä tunnuslukuja verrattuna eräisiin maihin.

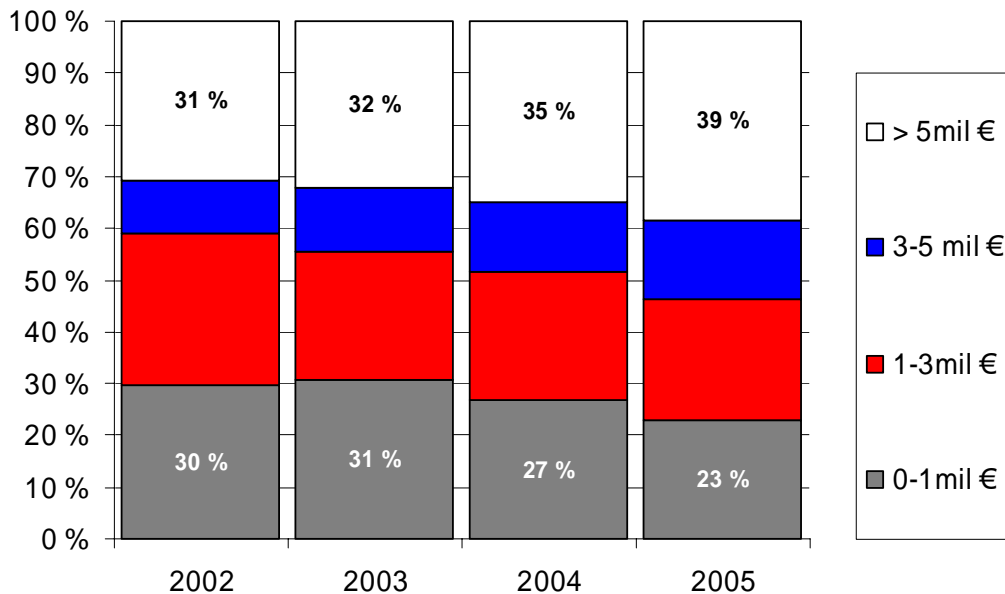
Venäjän pankkien jakauma pääoman koon mukaan on esitetty kuvassa 1. Luokittelu on Venäjän keskuspankin käyttämän mukainen. Kuten siitä nähdään, hyvin pienten pankkien osuus on edelleen varsin suuri. Yli viiden miljoonan euron pääoman omaavia pankkeja ei myöskään ole jaoteltu tämän tarkemmin. Kehitys on vähitellen kulkenut oikeaan suuntaan, eli pankkien pääomat ovat kasvaneet ja kaikista heikoimpien pankkien osuus on laskenut.

Taulukko 1 Pankkisektorin tunnuslukuja muutamissa maissa

Pankkisektorin tunnuslukuja, % BKT:stä			
	Tase	Talletukset	Luotot
Puola	53,9	36,8	28,6
Suomi	135,0	52,0*	68,0*
Unkari	71,4	41,4	47,0
Venäjä	44,0	24,1	34,3
Viro	104,2	40,5	46,8

* vain yleisön talletukset ja luotot

Kuva 1 Venäläisten pankkien lukumäärän jakauma pääoman mukaan, prosenttia.

Lähde: Venäjän keskuspankki

Tällä hetkellä Venäjän kymmenen suurimman pankin tase on kooltaan yhteensä yli 102 miljardia euroa, mikä vastaa 50 prosentista koko sektorin taseesta. Samoin kymmenen suurimman pankin pääoma vastaa 39 prosentista koko sektorin pääomasta. Venäjän suurin pankki on Venäjän keskuspankin enemmistöomistama Sberbank, jonka tase (55 miljardia euroa) vastaa yli neljänneksestä koko pankkisektorin taseesta. Sberbank sijoittuu silti uusimmassa pankkien suuruusvertailussa juuri ja juuri maailman 150 suurimman pankin joukkoon. Sberbank nauttii jo neuvostoajoilta perua olevasta lähes monopoliasemasta, joka tosin on vähitellen heikkenemässä. Sillä on ainoana pankkina koko maan kattava konttoriverkosto, ja sen kautta ohjataan valtion tulonsiirrot kuten eläkkeet. Lisäksi Sberbankiin tehdyillä talletuksilla oli ainoana valtion talletustaus omistajansa

keskuspankin kautta, kunnes nykyinen talletustakuulaki astui voimaan vuoden 2003 alussa. Operatiiviseksi kyseinen laki tuli tosin käytännössä vasta kesällä 2005, kun valtaosa pankeista oli läpäissyt keskuspankin tarkastuksen ja lisätty talletustakuujärjestelmän rekisteriin. Sberbankin osuus kotitalouksien talletuksista on laskenut tasaisesti 2000-luvulla lähes 70 %:sta noin 57 %:iin. Sberbankin jälkeen Venäjän toiseksi suurin pankki on finanssiministeriön omistama Vneshtorgbank (VTB), jonka taseen koko on noin 15,5 miljardia euroa. Kaiken kaikkiaan koko pankkisektorin taseesta valtion tai paikallishallintojen kokonaan tai osittain omistamien pankkien osuus on yli puolet.

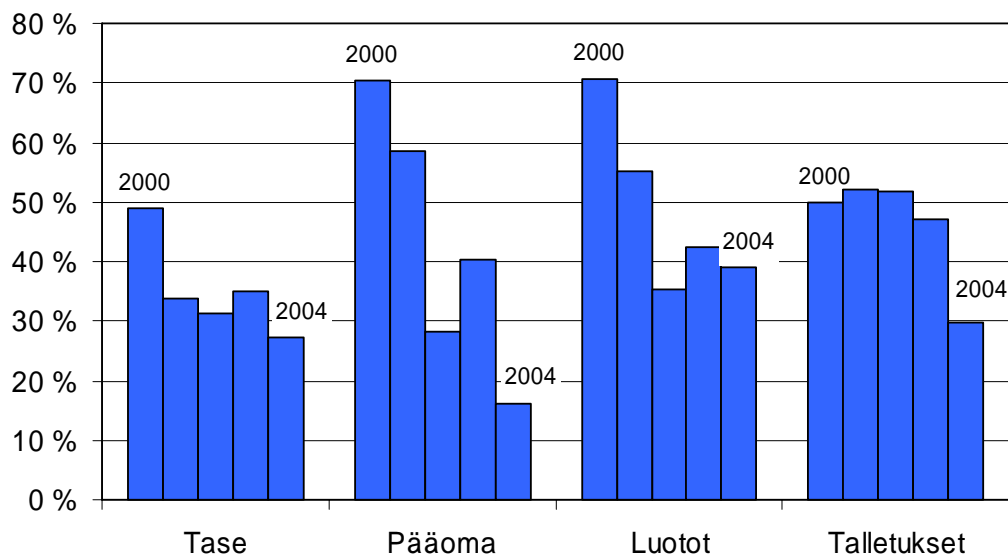
Venäjän pankkisektorin kansantalouden kokoon nähden suhteellinen kehittymättömyys ja siitä seuraava kasvupotentiaali houkuttelevat suuria kansainvälisiä pankeja etabloitumaan Venäjälle. Viime vuosien suotuisa taloudellinen kehitys ja maan poliittisen vakauden lisääntyminen ovat nostaneet Venäjän tarjoamat mahdollisuudet rahoituslalla jälleen ulkomaisten toimijoiden harkintaan muutamien vuosien hiljaisemman kauden jälkeen. Venäjän lainsäädäntö on kuitenkin varsin tiukka, eikä ulkomainen pankki esimerkiksi saa avata konttoreita maahan, vaan sen on perustettava sinne tytäryhtiö. Lainsäädännön tiukkuus on osaltaan johtanut siihen, että toistaiseksi vain 44 pankissa ulkomaisen pääoman osuus on yli 50 %. Näistä 36 on kokonaan ulkomaisessa omistuksessa. Kuluvan vuoden aikana Venäjän rahoitusmarkkinoilla on alkanut todellinen nousukausi, johon on liittynyt mm. pörssikurssien ennätysmäinen nousu historiallisen korkealle tasolle ja listautumisantien tulva sekä kotimaisiin että ulkomaisiin pörssiin. Yhtenä rahoitusmarkkinoiden nousukauden ilmentymänä ulkomaiset pankit ovat kuluvan vuoden aikana hankkineet omistukseensa osake-enemmistöjä neljästä venäläisestä pankista.

2.2 Tase-erät

Venäläisten pankkien taseet ovat 2000-luvulla kasvaneet nopeasti. Taseiden vuosikasvun keskiarvo oli yli 35 % vuosina 2000-2004. Samaan aikaan pankkien oma pääoma kasvoi yli 42:lla, luotonanto 48:lla ja talletukset yli 46 prosentilla. Todelliset kasvuluvut ovat rahamäärän kasvun huomioon ottaen hieman vaatimattomampia. Venäjän vuosi-inflaatio vuosina 2000-2004 oli keskimäärin 15,5 %, joten pankkisektorin reaalkasvuluvut olivat vastaavasti jopa 20 prosenttiyksikköä (inflaatio vuonna 2000) pienemmät. Lisäksi on muistettava, että kasvu lähti erittäin matalasta lähtötasosta. Venäjän pankkisektorin kasvuluvut ovat kuitenkin huomattavasti suurempia kuin esimerkiksi pankkisektoriltaan hieman kehittyneemmissä itäisen Keski-Euroopan maissa (Kroatia, Puola, Slovakia, Slovenia, Tshekki ja Unkari), joissa luotonannon kasvu vuonna 2003 oli keskimäärin noin 16 %.

Kuva 2 Taseen ja taseen pääerien vuosikasvu 2000-2004.

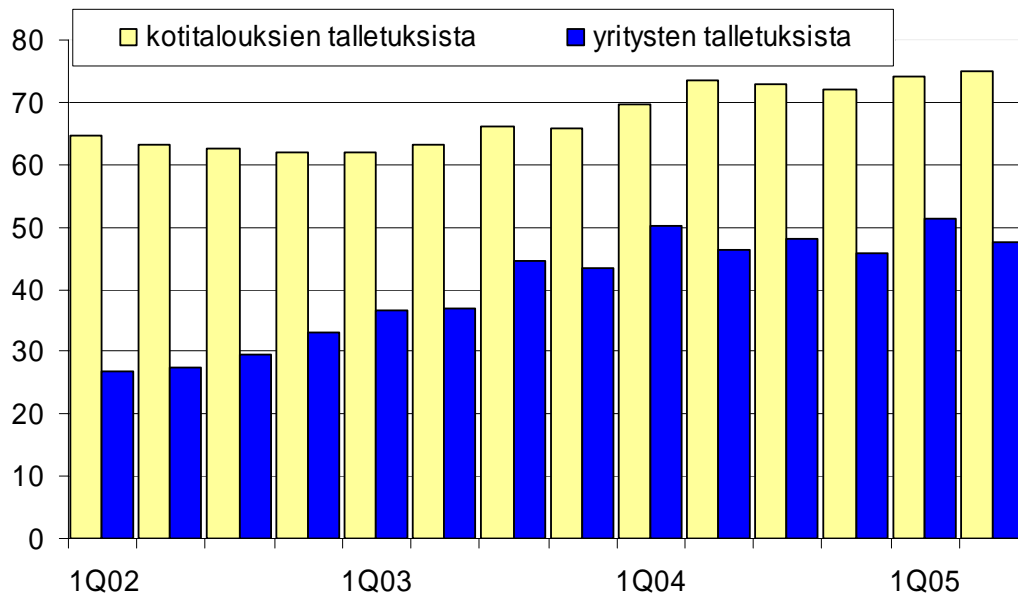
Lähde: Venäjän keskuspankki

2.2.1 Talletukset

Talletusten osuus pankkien taseesta oli vuoden 2005 alussa reilu neljännes. Kotitalouksien talletuksia näistä oli puolestaan kolme neljänestä, ja tämä osuus on pysynyt viime vuodet varsin vakaana. Sen sijaan selkeää kehitystä on havaittavissa talletusten valuutta- ja aikarakenteessa. Rupla on viime vuosina kasvattanut suosiotaan talletusvaluuttana, ja sen osuus kaikista talletuksista on noussut kolmessa vuodessa 13 prosenttiyksiköllä. Ruplamääräisten talletusten osuus oli kesäkuussa kaiken kaikkiaan 2/3. Ruplan suosion kasvua voi osittain selittää ruplan vahvistuminen dollaria vastaan. Myös maan taloudellisen ja poliittisen vakauden kehittymisen voidaan arvioida rohkaisseensa kansalaisia säästämään kotivaluutassa. Tallettaminen ei ole pitkään aikaan ollut taloudellisesti kannattavaa, sillä reaalikorot ovat olleet negatiiviset. Samaan aikaan kansalaisten reaalitulot ovat kasvaneet noin kymmenen prosentin vuosivauhtia. Tulotason nousu ei ole kanavoitunut säästöihin, vaan kulutukseen.

Kotitalouksien koko talletuskanta oli kesäkuussa 2140 miljardia ruplaa, ja kotitalouksien säästöistä on ruplissa nyt kolme neljäsosaa. Vuoden 2002 alusta ruplan osuus on kasvanut kymmenellä prosenttiyksiköllä. Yritysten talletuskanta oli kesäkuussa 615 miljardia ruplaa. Yritysten halukkuus säästää ruplissa on kasvanut ja ruplamääräisten talletusten osuus yritysten talletuksista on nyt lähes puolet, joka on noin 20 prosenttiyksikköä enemmän kuin vuonna 2002.

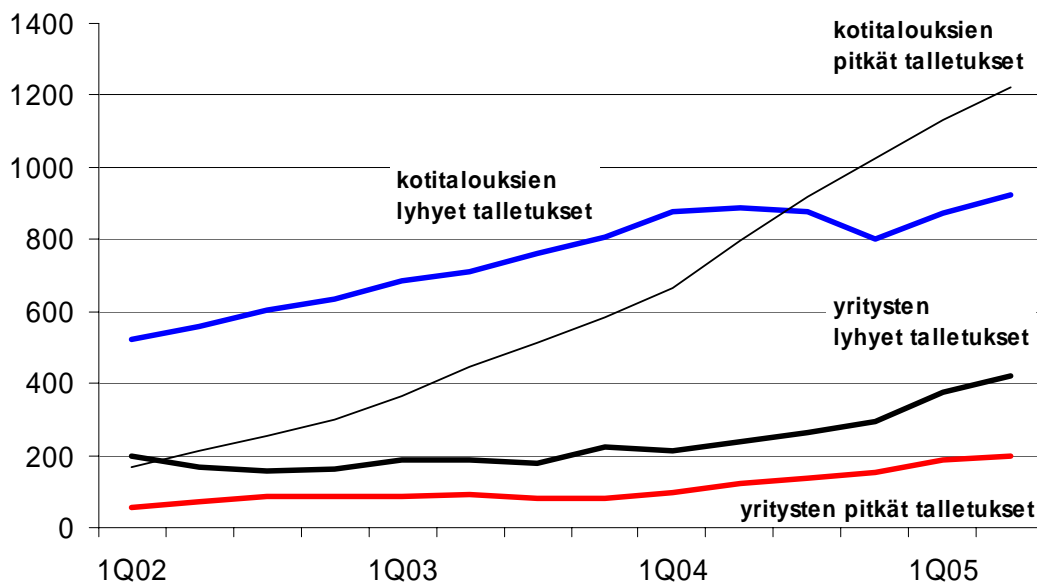
Kuva 3 Ruplan osuus talletusvaluuttana, prosenttia

Lähde: Venäjän keskuspankki

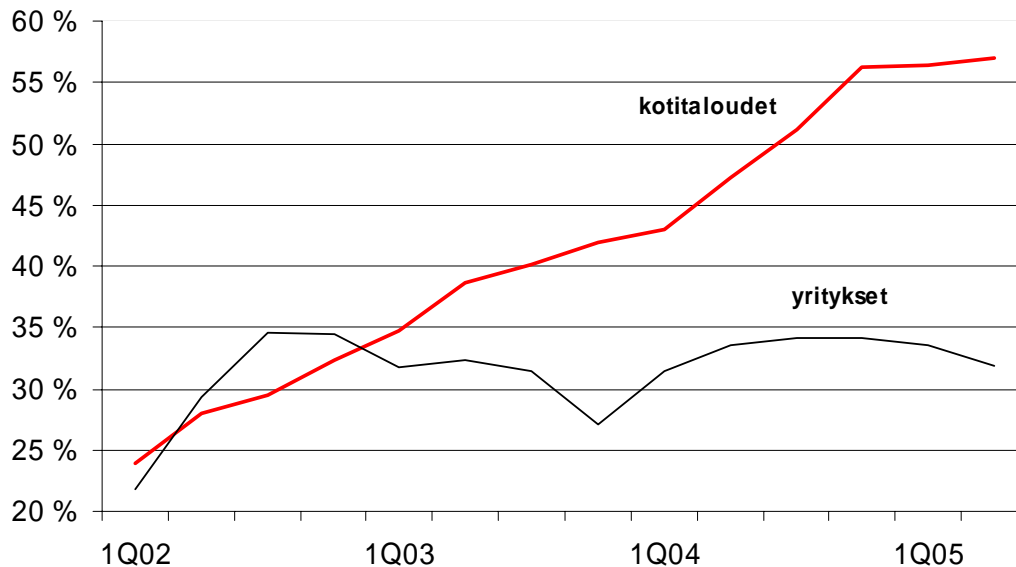
Pitkien talletusten suosion kasvua selittää osittain luottamuksen palautuminen talouden tilaan. Venäjän lainsäädännön mukaan kaikki talletukset ovat nostettavissa ilman erityisiä kuluja, joten sinänsä luottamuspulankaan ei pitäisi olla este pitkien talletussitoumusten tekemiselle. Kesän 2004 lyhytaikaiseksi jäänyt luottamusputa, joka oli seurausta yhden pankin vaikeuksista, näkyy hyvin selkeästi kuvassa 4 kotitalouksien lyhyiden talletusten kuvaajan notkahduksena. Korkea korkomarginaali (noin neljä prosenttiyksikköä) lyhyiden ja pitkien talletusten välillä selittää osaltaan talletusten aikarakenteen muutosta. (Kuva 5).

Kuva 4 Talletusten kehitys, miljardia ruplaa.

Lähde: Venäjän keskuspankki

Kuva 5 Pitkäaikaisten talletusten osuus talletuksista (pitkä talletus >1 vuosi).

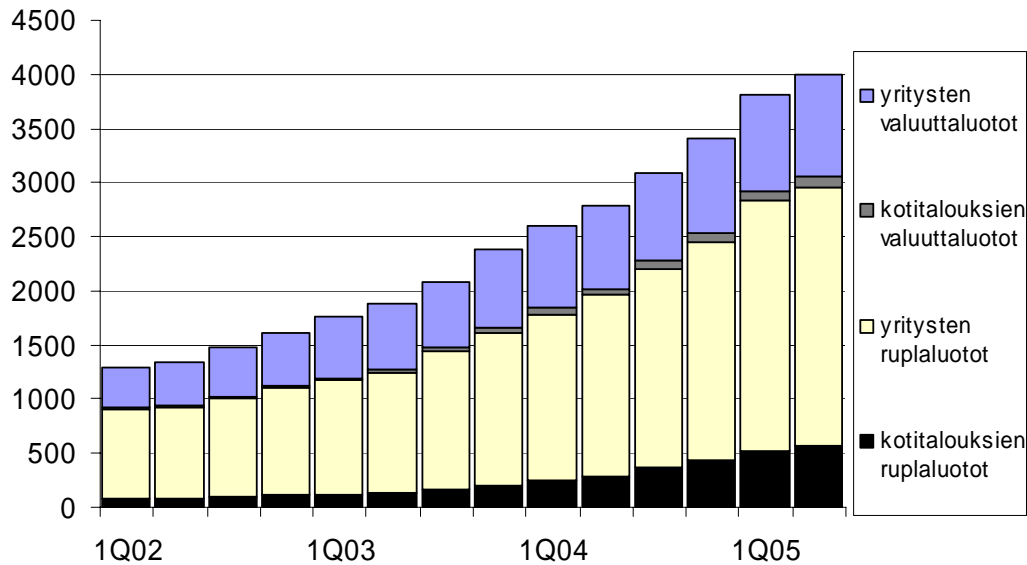
Lähde: Venäjän keskuspankki

2.2.2 Luotot

Luotot muodostivat vuoden alussa noin 45 % venäläisten pankkien taseen arvosta. Luotonanto on viime vuosina kiihtynyt talouskasvun ohessa huimaa vauhtia. Erityisesti kulutusluotot ovat saaneet suosiota elintason nousun mukana. Kotitalouksien luottokanta oli kesäkuussa 669 miljardia ruplaa. Kotitalouksien osuus kokonaisluotonannosta kasvoi kolmessa vuodessa yhdeksän prosenttiyksikköä, ja on nyt noin 15 prosenttia. Luotonanto kotitalouksille kasvoi vuosina 2002-2004 osittain matalasta lähtötasosta johtuen nimellisesti 70 % vuodessa, ja kasvu näyttää jatkuneen kuluvana vuonna vähintään yhtä kovana. Kotitalouksien luotoista lähes 85 % on ruplamääräistä.

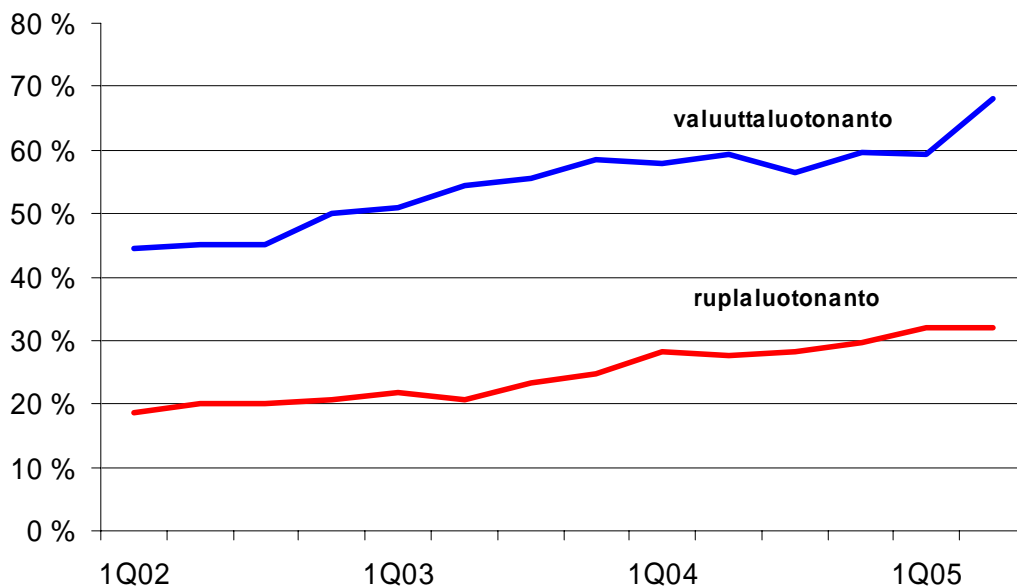
Kotitalouksien luottojen pituutta keskuspankki ei erikseen tilastoi. Lainojen kasvu on ollut hyvin voimakasta suhteellisen lyhyiden kulutusluottojen osalta, kun taas hypoteekkiluotot ei ole kasvanut odotetusti. Asuntolainojen pituus on tyypillisesti kymmenen vuotta. Näin ollen yritysten lainoituksessa nähty pitkien luottojen osuuden kasvu ei välttämättä ole tapahtunut kotitalouksien luotonannossa. Valuuttarakenteen suhteen luotonannossa on tapahtunut samantyyppistä kehitystä kuin talletuksissa eli ruplan suosio luottojen valuuttana on kasvanut.

Kuva 6 Luottokannan kehitys (miljardia ruplaa)

Lähde: Venäjän keskuspankki

Kuva 7 Pitkäaikaisten luottojen osuus koko luottokannasta.

Lähde: Venäjän keskuspankki

Luotonanto yrityssectorille kasvoi osittain huomattavasti korkeammasta lähtötasosta johtuen vuosina 2002-2004 huomattavasti hillitymmän kuin kotitalouksien luotonanto, keskimäärin noin 28 prosenttia vuodessa. Yritysten ja yhteisöjen luottokanta oli

kesäkuussa 3720 miljardia ruplaa, joka on noin 70 % kaikista luotoista. Nykyisin jo yli 40 % yritysten luotoista on pitkiä eli yli vuoden mittaisia. Valuuttajakaumaa tarkasteltaessa havaitaan, että yritysten pitkien ruplaluottojen osuus kaikista ruplaluotoista on nyt 32 % ja pitkien valuuttaluottojen osuus kaikista valuuttaluotoista 68 %. Molemmissa valuuttaluokissa pitkien luottojen osuuden kasvu on ollut huomattavaa. Myös rahoituslaitosten keskinäinen luototus on kasvanut erittäin voimakkaasti, yli 170 % viimeisten kolmen vuoden aikana. Silti se vastaa vain noin 16 prosentista koko luottokantaa.

3 Pankkisektorin ongelmat ja ratkaisut

Venäjän pankkisektorin kasvua ovat hidastaneet monet seikat, joiden yhteisvaikutus on ollut merkittävästi sekä sektorin laadullista että sektorin koon kehitystä (keskittymistä) rajoittava. Näitä ovat olleet mm. monimutkainen lainsäädäntö, monien pankkien toimiminen vain yrityksen tai yritysryppään kassana, pankkien epäselvät omistusrakenteet, ja pankkien kirjanpitoikäntöjen kirjavuus. Erityisesti pankkisektorin kehittymistä verrattuna muihin Itä-Euroopan maihin on nähtävästi hidastanut ulkomaisten pankkien toimintojen voimakas rajoittaminen. Valtiovallan halu suojella kotimaista rahoitussektoria on hidastanut parhaiden liiketoimintakäytäntöjen ja tietotaidon siirtymistä venäläisten pankkien voimavaraksi. Venäläisen pankkisektorin yksi erikoisuus ovat lisäksi ns. promishlennie-bankovskie gruppi eli teollisuusyritysten ja rahoituslaitosten muodostamat konglomeraatit, jotka ovat tyypillisesti suurliikemiesten hallitsemia. Monet näistä pankeista kuuluvat Venäjän suurimpiin ja harjoittavat nykyisin laajaa vähittäispankkitoimintaa yksityisasiakkaiden kanssa.

Pankkien kirjanpito tapahtuu edelleen pääasiassa venäläisen RAS-standardin mukaisesti, joka on vähemmän kehittynyt ja mahdollistaa epäselvien tase-erien piilottamisen kirjanpidossa sekä oman pääoman paisuttamisen kyseenalaisin keinoin. Vain muutama pankki on toistaiseksi siirtynyt pankkivalvojan eli keskuspankin vuodesta 2004 alkaen vaatimaan kansainväliseen IFRS-järjestelmän mukaiseen raportointiin. Järjestelmä toimii tällä hetkellä siten, että IFRS:n mukainen raportointi toimitetaan konvertoimalla RAS-kirjanpito keskuspankin tekemän ns. konvertointi-taulukon mukaan. RAS-raportointia käytetään silti edelleen mm. pankkien verotuksessa. Lainsäädännöllistä velvoitetta siirtymiseen todelliseen IFRS-raportointiin ei toistaiseksi ole. Siirtymistä vaikeuttaa myös se, että Venäjän pankkisektorilla vallitsee pula korkeasti koulutetusta työvoimasta.

Venäjän keskuspankki ja finanssiministeriö ovat tietoisia sektorin ongelmista, ja suunnitelmia niiden ratkaisemiseksi on tehty runsaasti. Uudistukset kuitenkin etenevät venäläisessä hallintokulttuurissa hitaasti. Viime aikoina merkittävimpiä sektorin kehittymiseen tähtäviä lakimuutoksia ovat olleet laki talletussuojasta ja luottohistorialaki, joista alla lisää. Tarpeellista olisi ensi tilassa myös muuttaa pankkilainsäädäntöä talletusten nostoa koskevan pykälän osalta. Pykälässä määrätään, että kaikkien talletusten on oltava nostettavissa asiakkaan vaatimuksesta, oli talletussopimus tehty millaiseksi ajaksi tahansa. Laki ei siis käytännössä mahdollista pitkien rahoituspääomien kertymistä taseeseen, ja luo merkittävän pullonkaulan mm. yrityssektorin investointien lainoittamiseen.

Pankkien konkurssilainsäädäntöä on uudistettu 2000-luvulla useaan otteeseen. Merkittävin muutos toistaiseksi tuli voimaan marraskuussa 2004. Uudistetun lain mukaan pankin omistajat voivat auttaa vaikeuksiin joutunutta pankkia ja ehkäistä sen

selvitystilaan joutumisen vahvistamalla pankin pääomaa keskuspankin pyynnöstä tai vapaaehtoisesti. Vaikeuksissa olevalle pankille nimitetään määräaikainen hallinnoija, samalla kun pankin omistajien ja hallituksen toimeenpanovaltaa rajoitetaan. Jos rahoituslaitos kuitenkin ajautuu selvitystilaan, se menettää välittömästi toimintalisenssinsä. Konkurssin julistaa ja selvitysmiehen asettaa oikeus. Talletustakuujärjestelmän tehtävänä on huolehtia, että pankin varat eivät päädy yksittäisten asiakkaiden eduksi, vaan niistä kompensoidaan kaikkia tallettajia tasapuolisesti.

3.1 Laki talletussuojasta

Laki talletussuojasta takaa tallettajille talletuspankin konkurssitilanteessa heidän talletuksensa täysimääräisesti 100 000 ruplaan (vajaat 3000 euroa) asti. Näitä suhteellisen pieniä tavallisen kansan talletuksia on keskuspankin tilastojen mukaan määrällisesti tilastoituna 90 % kaikista yksityishenkilöiden talletuksista. Pienten talletusten osuus yksityishenkilöiden talletusten arvosta on kuitenkin vain neljännes. Järjestelmään osallistumista varten pankkien tuli hakea liittämistä talletustakuurekisteriin ja läpäistä asiaankuuluva keskuspankin tarkastus 27.9.2005 mennessä. Tarkastuksen yhteydessä pankkien tuli asiallisen kirjanpidon ohessa esitellä avoimesti omistusrakenteensa. Tarkastuksen läpäisi 927 pankkia 1150:stä jäsenyyttä hakeneesta pankista, ja niillä on taseissaan 99 % kansalaisten säästöistä. Käytännössä talletustakuulaki ei kuitenkaan suojaa suurta osaa pankkisektorille talletetuista varoista, sillä valtaosa talletetuista varoista kuuluu varakkaalle vähemmistölle, ja näiden talletusten arvo tyypillisesti ylittää 100 000 ruplaa. Nyt suunnitelmassa onkin suurentaa takuuta nauttivaa talletussummaa kattamaan talletukset 280 000 ruplaan (noin 8500 euroa) asti vuonna 2007. Talletustakuurahastoa kartutetaan keräämällä järjestelmän jäsenpankeilta 0,15 % niiden keräämien talletusten arvosta neljännesvuosittain. Tämä osuus laskee 0,05 prosenttiin, kun rahaston koko saavuttaa viisi prosenttia suojatuista talletuksista.

Kaikki pankit eivät hakeneet pääsyä talletustakuujärjestelmään, tyypillisesti siksi, etteivät ne toimi henkilöasiakkaiden kanssa. Yli kahdensadan hakemuksen tulemistä hylätyksi voidaan pitää hyvänä merkinä pankkisektorin etenevästä puhdistumisesta epämääräisistä toimijoista. Myös keskuspankin pysyminen tiukkana asettamiensa vaatimusten kanssa kohotti luottamusta siihen rahoitussektorin valvojana. Toisaalta talletustakuujärjestelmään hyväksytyt pankit ovat nyt ensimmäistä kertaa "samalla viivalla" suurempien rahoituslaitosten kanssa, jolloin kilpailun määrääväksi tekijäksi saattavat pankin nauttiman maineen sijasta muodostua korkotarjoukset. Tämä voi johtaa epäterveeseen kilpailuun ja ylimääräiseen riskinottoon. Pankit, joita ei hyväksytty mukaan järjestelmään, eivät saa enää ottaa vastaan yksityishenkilöiden talletuksia, joten markkinoilla on tilaa ja kysyntää kilpailulle myös tästä syystä.

3.2 Laki luottotietoyhtiöistä

Kesäkuussa voimaan astui laki luottotietoyhtiöistä, minkä toivotaan tarjoavan toisen hyvin merkittävän sykäyksen pankkisektorin uudistumiselle. Lain mukaan kaikkien pankkien tuli 1.9. mennessä olla sopinut asiakkaidensa luottotietojen luovuttamisesta vähintään yhdelle luottotietoja hallinnoivalle yhtiölle. Toistaiseksi neljä yhtiötä on hakenut luottotietoyhtiön toimilupaa. Näistä kaksi on kansainvälisiä yhteistyöyrityksiä, yksi Sberbankin, ja yksi

suurehkojen yksityisten pankkien yhteenliittymän omistama. Järjestelmän pystytys on kuitenkin hallinnollisesti jäissä, sillä luottotietoyhtiörekisterin luominen on kesken. Luottotietomarkkinoiden jakamisella usean toimijan kesken on tarkoitus estää palvelun monopolisoituminen.

Sberbankin päätös perustaa oma yhtiö oli pettymys muille markkinaosapuolille sen kotitalouksien palveluntarjontaa hallitsevan aseman vuoksi. Tietojen hajaantuminen eri rekistereihin voi johtaa käytännön ongelmiin ja ylimääräisiin kustannuksiin. Lain odotettavissa olevat vaikutukset ovat kuitenkin voittopuolisesti positiiviset. Luottohistorioiden myötä pankkien on mahdollista hinnoitella riskejään paremmin, jolloin luottoriskit pienenevät ja sen myötä luottojen korot laskevat. Tämän toivotaan johtavan kotitalouksien luotonsaannin helpottumiseen, mikä ylläpitäisi kulutuskysyntää ja vilkastuttaisi myös asuntolainajärjestelmää. Hypoteekkijärjestelmä ei nimittäin ole toistaiseksi osoittautunut erityiseksi menestykseksi. Pienten ja keskisuurten yritysten lainansaannin helpottumisella voi myös olla merkittävä vaikutus kansantalouden rakenteen monipuolistumiseksi pidemmällä aikavälillä. Rahoituksen saatavuuden ongelmat ovat nimittäin tähän asti olleet yksi Venäjän pk-sektorin suurimmista huolista.

4 Tulevaisuudennäkymät

Venäjän pankkisektorin kehitys etenee talouskasvun ohessa. Kasvu on ollut laadullista kehitystä vauhdikkaampaa, mutta edistystä tapahtuu nyt jatkuvasti. Lainsäädännön uudistukset etenevät, ja seuraavaksi on tarkoitus puuttua pienten "kassapankkien" toimintaan nostamalla uusien pankkien oman pääoman minimitasoa viiteen miljoonaan euroon vuonna 2007. Tällä hetkellä Venäjällä toimivista pankeista hieman yli puolen oma pääoma ei ylitä tätä rajaa. Lakiehdotuksen mukaan pankkitoimintalisenssin jo omaavien pienten pankkien sallittaisiin jatkaa toimintaansa lain voimaantulon jälkeenkin, mutta niiden luotonannolle suhteessa omaan pääomaan asetettaisiin tiukemmat rajoitteet. Pankkien oikeaa tai optimaalista määrää Venäjän kokoisessa valtiossa on vaikea määrittellä. Pankkisektorin rakenteen huomioon ottaen konsolidoitumista tulee varmasti tapahtumaan nimenomaan minimipääomavaatimuksen myötä, mutta sitä, vähenevätkö pankit seitsemäänsataan vai kahteensataan, on mahdotonta ennustaa. Länsimaiset toimijat varmasti jatkavat sijoittamista Venäjälle. Se tapahtuu helpoimmin ostamalla paikallinen pankki, sillä täysin uuden organisaation ja konttoriverkoston rakentaminen on kallista ja hidasta. Länsimaiset sijoitukset ovat tarpeen ja myös tehokkain keino ajanmukaisen tietotaidon ja hyvän hallintotavan levittämiseksi Venäjän pankkisektorille.

Ulkomaisten pankkien toiminnan laajentuessa modernit pankkipalvelut ovat nopeasti saaneet jalansijaa Venäjällä. Suurimmat venäläiset pankit eivät ole hukanneet aikaa laajentaessaan tuote- ja palveluvalikoimaansa puhelin- ja internetpankkiin. Kulutusluotot houkuttelevat kasvavista reaalityuloista nauttivia kansalaisia kodinelektroniikan, autojen ja asunnon remontin rahoittamiseen. Pankkikortit ovat yleistyneet maksuvälineenä merkittävästi, ja luottokorttimarkkinoista käydään nyt kovaa kilpailua. Vuoden 2005 ensimmäisellä puoliskolla Venäjällä oli käytössä yli 42 miljoonaa pankkikorttia, kun niitä vielä vuonna 2001 oli vain reilu kahdeksan miljoonaa. Pankkikorttien määrä onkin kasvanut 2000-luvulla keskimäärin 50 % vuodessa.

Muun muassa Vneshtorgbank ja Meshprombank ovat perustaneet omat, eri brändin alla toimivat ja puhtaasti vähittäispankkitoimintaan keskittyvät tytäryhtiönsä, ja näiden lisäksi monet muutkin ovat kasvattaneet konttoreidensa määrää rajusti.

Asiakaspalvelupisteitä on muutamien pankkien toimesta perustettu mm. päivittäistavaramarkettien tiloihin. Kilpailu on kiristynyt, eivätkä laajat investoinnit vähittäispankkitoimintaan ole toistaiseksi kasvattaneet pankkien voittoja. Silti usko vähittäispankkitoiminnan valoisaan tulevaisuuteen on vahva. Nyt suurimmat pankit laajenevat melko kyllästettyjen Moskovan ja Pietarin markkinoiden ulkopuolelle tavoittaakseen kokonaan uutta asiakaskuntaa. Lisäksi joitakin vuosia sitten länsimaissa alkanut ja Suomessakin koettu "rahoitustavaratalojen" syntyminen pankkien, vakuutusyhtiöiden ja eläkevakuutuslaitosten yhdistymisen tai yhteistyön seurauksena on saamassa jalansijaa myös Venäjällä. Tämä on pankeille houkutteleva tapa kasvattaa edullisesti pitkien rahoituspääomien osuutta pääomassa ja lisää niiden mahdollisuuksia luotottaa reaalityaloutta, millä voi pidemmällä aikavälillä olla merkittävä vaikutus kansantalouden rakenteiden monipuolistumiseen.

Lähteet

Kirjalliset lähteet:

Bank for International Settlements Committee on the Global Financial System (2004): Foreign direct investment in the financial sector of emerging market economies.

European Commission (2004): Rapid loan growth in Russia: A lending boom or a permanent financial deepening? Occasional papers No.10.

International Monetary Fund (2004): Russian Federation: Selected Issues. The Russian banking sector: Recent developments. Country Report No. 04/316.

International Monetary Fund (2005): Russian Federation: Selected Issues. Russian banking sector: Recent developments and remaining challenges. Country Report No. 05/379.

OECD (2004): Russian Federation. Economic Surveys vol. 11/2004.

Standard & Poor's (2005): Анализ рисков банковского сектора Российской Федерации.

Standard & Poor's (2005): Transparency And Disclosure By Russian Banks: Disclosure Practices Of Russian Banks Currently Dismal.

Thiessen, Ulrich (2004): Financial System Development, Regulation and Economic Growth: Evidence from Russia. Discussion Papers 400. Deutsche Institut für Wirtschaft, Berlin.

Tompson, William (2004): What Kind of "Financial Safety Net" for Russia? Russian Banking Reform in Comparative Context. Post-Communist Economies, Vol. 16, No. 2, June 2004. Carfax Publishing.

Muut lähteet:

Ведомости, <http://www.vedomosti.ru>

European Bank of Reconstruction and Development (2005): Law in transition online 2005. October 2005. (<http://www.ebrd.com/country/sector/law>)

Эксперт: Специальное обозрение Российские банки, про 36/2005

The Moscow Times, <http://www.themoscowtimes.com>

Suomen pankkiyhdistys, <http://www.pankkiyhdistys.fi/>

Venäjän keskuspankki, <http://www.cbr.ru>

Österreichische Nationalbank (2005): Central and Eastern Europe – The Growth Market for Austrian Banks. http://www.oenb.at/en/img/mop_20043_analyses5_tcm16-21311.pdf

- 2002 *No 1* Juhani Laurila: Determinants of transit transports between the European Union and Russia
No 2 Tarja Kaupila: Polish Economic Review 1/2002
No 3 Tuomas Komulainen: Elokuun 1998 talouskriisi
No 4 Laura Solanko - Merja Tekoniemi: Fiskaalifederalismi Venäjällä
No 5 Jian-Guang Shen: China's Macroeconomic Development in 2001
No 6 Tuuli Koivu: Vuosi 2001 Baltiassa
No 7 BOFIT: Näkökulmia Venäjän talouteen - BOFIT-seminaari 13.5.2002
No 8 Pekka Sutela: Combining the incompatibles: fixed exchange rate, liberalisation and financial development in Estonia
No 9 Tarja Kaupila: Polish Economic Review 2/2002
No 10 Iikka Korhonen: Selected Aspects of Monetary Integration
No 11 Tuuli Koivu: Banking and Finance in the Baltic Countries
No 12 Filippo Ippolito: The Banking Sector Rescue in Russia
No 13 Antje Hildebrandt: What is Special about Enlarging the European Union towards the East?
A Comparison with the Southern Enlargement
- 2003 *No 1* Marco Fantini: An evaluation of draft legislation on Russian deposit insurance
No 2 Jian-Guang Shen: China's Economic Development in 2002
No 3 Komulainen, Korhonen I, Korhonen V, Rautava, Sutela: Russia: Growth prospects and policy debates
No 4 Tuomas Komulainen: Polish Economic Review 1/2003
No 5 Abdur Chowdhury: Banking reform in Russia: Winds of change?
No 6 Laura Solanko: Why favor large incumbents? A note on lobbying in transition
No 7 Tuuli Koivu: Suotuisa kehitys jatkui Baltian maissa vuonna 2002
No 8 BOFIT: Näkökulmia Venäjän talouteen - BOFIT-seminaari 22.5.2003
No 9 Merja Tekoniemi: Venäjän maatalous 2000-luvulla - Venäjästäkö viljanviejä?
No 10 Abdur Chowdhury: WTO accession: What's in it for Russia?
No 11 Tuomas Komulainen: Polish Economic Review 2/2003
- 2004 *No 1* Elena Smirnova: Impact of Cross-listing on Local Stock Returns: Case of Russian ADRs
No 2 Seija Lainela - Pekka Sutela: European Union, Russia, and TACIS
No 3 Seija Lainela: Investoinnit kasvussa Venäjällä
No 4 BOFIT: Venäjän talous Putinin aikana
No 5 Merja Tekoniemi: Venäjän Kaukoidän taloudellinen integraatio
No 6 Tuuli Koivu: The sustainability of Chinese growth
No 7 Tapio Korhonen: Venäjän rahoitusjärjestelmän nykytila ja näkymät
No 8 Tapio Korhonen ja Simon-Erik Ollus: Mikä pääomapako Venäjältä?
No 9 Simon-Erik Ollus: How much oil can Russia produce? – A study in the Russian oil sector
No 10 Tapio Korhonen: Kiinan rahoitusjärjestelmän nykytila ja näkymät
No 11 Simon-Erik Ollus: Miksi kesällä 2004 oli luottamuspora? – Katsaus Venäjän pankkisektorin rakenteeseen ja nykytilaan
- 2005 *No 1* Tuuli Koivu: The challenge of choosing an optimal exchange rate regime for China
No 2 Jouko Rautava: Is India emerging as a global economic powerhouse equal to China?
No 3 Pekka Sutela: EU, Russia, and Common Economic Space
No 4 Barbara Bils: What determines regional inequality in China? –A survey of the literature and official data
No 5 Laura Solanko and Merja Tekoniemi: To recentralise or decentralise – some recent trends in Russian fiscal federalism
No 6 Pekka Sutela: Did Putin's reforms catapult Russia into durable growth?
No 7 Pekka Sutela: Finnish trade with the USSR: Why was it different?
No 8 Anna Mahlamäki, Laura Solanko, Merja Tekoniemi ja Simon-Erik Ollus: Venäjän keskeiset tuotannonalat 2000-luvulla – sektorikatsaus
No 9 Katrin Robeck: Russia's Gas Business – Facts, Challenges and the Road to Reform
No 10 Simon-Erik Ollus – Heli Pyykkö: Suomen ja Venäjän taloussuhteiden viimeaikainen kehitys
No 11 Tiina Saajasto: Siirtymätalouksien tutkimuslaitoksen Internet-sivujen käyttäjäkysely 2005
No 12 Anna Mahlamäki: Katsaus Venäjän pankkisektoriin